

AfD en FDP maken verkiezingen spannend

[Achtergrond](#) - 18 september 2017 - Auteur: Marja Verburg

De Duitse verkiezingen lijken saai: de degelijke Merkel gaat winnen en de verkiezingsstrijd is niet erg spannend. Maar de *comeback* van de FDP in de Bondsdag en de AfD die nieuw in het parlement komt, veranderen het Duitse politieke landschap de komende jaren. Ook heeft dat invloed op de coalitievorming.

Het is misschien moeilijk voor te stellen dat een degelijke, saaie partij als de CDU al jaren veruit de grootste is in Duitsland. Zelfs tijdens de vluchtelingencrisis, toen Merkel harde kritiek te verduren kreeg en de CDU in de peilingen flink daalde, kwam haar koppositie niet in gevaar. Het zijn juist Merkels degelijkheid en stabiliteit die Duitse kiezers naar de CDU trekken. Duitsers hebben behoefte aan zekerheid, zei de Duitse politicoloog Karl-Rudolf Korte daar eerder dit jaar over tijdens een [lezing in Amsterdam](#). “De Duitsers kiezen graag iets dat ze al kennen.”

De enige keer dat de CDU de afgelopen vier jaar in de peilingen werd ingehaald, was begin februari, nadat de SPD tot ieders verrassing niet voorzitter Sigmar Gabriel, maar europarlementariër Martin Schulz tot lijsttrekker had benoemd. De gewezen burgemeester van het provinciestadje Würselen heeft 20 jaar in Brussel doorgebracht. Hij gold daardoor als ‘frisse wind’, ‘iemand van buiten’, niet belast door de impopulaire sociale hervormingen die de SPD in de jaren-2000 heeft doorgevoerd. Schulz werd door de SPD-kiezers juichend binnengehaald en even leek het erop dat ‘Sankt Martin’ het Merkel moeilijk ging maken. Maar het ‘Schulz-effect’ hield niet lang aan. Inmiddels staat de CDU in de [peilingen](#) weer op ongeveer 36-38 procent van de stemmen en de SPD op zo’n 20-24 procent.

De enige keer dat de CDU de afgelopen vier jaar in de peilingen werd ingehaald, was toen de SPD Martin Schulz tot lijsttrekker had benoemd. De verkiezingsstrijd lijkt daardoor niet erg spannend: Merkel zal de verkiezingen wel weer winnen. Dat gevoel leidt ertoe dat veel Duitse kiezers zich later dan anders bezighouden met hun stemkeuze. Uit een [peiling](#) van eind augustus bleek dat 46 procent van de kiezers nog zwevend was. Zo hoog was het aantal *Unentschiedenen* nog niet eerder.

Spannend is welke partij na de CDU/CSU en de SPD derde wordt. Dat heeft invloed op de [coalitievorming](#) en het beleid voor de komende jaren. De vier andere partijen die in de Bondsdag zullen worden gekozen, schommelen in de peilingen allemaal op rond de 7 tot 12 procent: de socialistische partij Die Linke, Bündnis 90/Die Grünen, de liberale FDP en de rechts-populistische AfD. Die Linke en de Groenen zitten nu ook in het parlement en vormen samen de oppositie tegen de grote coalitie van CDU/CSU en SPD.

FDP

De FDP werd in 2013 uit de Bondsdag gestemd, na vier jaar regeren met Merkel en na meer dan 60 jaar aanwezigheid in het Duitse parlement. Nu is de partij bezig aan een *comeback*, dankzij lijsttrekker Christian Lindner. Hij profileert zijn partij met onderwerpen als onderwijs, digitalisering en migratiebeleid. De liberale campagne is geheel op hem gericht, de FDP lijkt de laatste jaren een eenmanspartij. Wat voor soort fractie er in de Bondsdag terugkeert, is de vraag.

De FDP maakt een goede kans de derde partij in de Bondsdag te worden. Ze zou zelfs weer regeringspartij kunnen worden. Het is eigenlijk het enige realistische alternatief voor wéér een grote coalitie van CDU/CSU en SPD. Een andere coalitie die getalsmatig mogelijk is, is de zogenoemde Jamaica-variant, naar de kleuren van de Jamaicaanse vlag: CDU/CSU (zwart), FDP (geel) en Die Grünen (groen). Maar zo'n samenwerking ligt niet erg voor de hand: de FDP en de Groenen liggen inhoudelijk ver uit elkaar. Andere coalitiemogelijkheden zijn er eigenlijk niet: de linkse partijen hebben geen meerderheid en Merkel sluit samenwerking met Die Linke en de AfD uit.

De FDP lijkt de laatste jaren een eenmanspartij. Wat voor soort fractie er in de Bondsdag terugkeert, is de vraag

De SPD staat niet te springen om opnieuw als junior-partner met Merkel te gaan regeren. Geen enkele partij is ooit beter uit een coalitie met Merkel gekomen – in 2013 werd ze daarom de *Koalitionspartnerkiller* genoemd. In 2009 haalde de SPD na vier jaar met CDU/CSU het slechtste verkiezingsresultaat ooit. Daarnaast geldt er een principiële bezwaar tegen de grote coalitie: de CDU/CSU en de SPD zijn samen zo groot, dat er maar een kleine oppositie overblijft. Dat is niet goed voor de democratie.

De keuze voor de coalitiepartner heeft consequenties voor de Duitse binnenlandse én buitenlandse politiek. Voor Europa wil de FDP bijvoorbeeld een veel strenger beleid: striktere begrotingsregels, de mogelijkheid om lidstaten uit de EU te zetten en minder hulp aan noodlijdende lidstaten zoals Griekenland en Italië. De SPD aan de andere kant is bijvoorbeeld voor een gemeenschappelijke begroting voor de eurozone. Bovendien wil Merkel samen met de Franse president Macron de EU hervormen. Wat Macron wil, ligt meer in lijn met het programma van de SPD. Die verschillen maken nogal wat uit voor de koers van Europa de komende jaren.

AfD

De kans is ook reëel dat de AfD de derde partij in de Bondsdag wordt. Voor Duitsland is het nieuw dat er een partij rechts van de CDU/CSU in het parlement wordt gekozen. De AfD begon in 2013 als anti-europartij, opgericht door een aantal economen. Maar Oost-Duitse AfD-politici, die thema's als immigratie en islam belangrijker vonden dan de euro, kregen steeds meer invloed. Met het uitbreken van de vluchtelingencrisis in de nazomer van 2015 begon de AfD aan een opmars en groeide uit tot een rechts-populistische partij met een [stevig anti-islambeleid](#). Ze stond in 2016 in de peilingen soms op wel 15 procent van de stemmen en is inmiddels in dertien van de zestien deelstaatparlementen vertegenwoordigd. In sommige deelstaten werd ze vanuit het niets de tweede of derde partij in het parlement.

Al langer waarschuwen Duitse journalisten en politicologen ervoor dat via de partij extreem-rechts gedachtengoed salonfähig wordt

In april koos de AfD Alexander Gauland en Alice Weidel tot lijsttrekkers. Daarmee verdween Frauke Petry, tot dan toe hét gezicht van de partij, naar de achtergrond. Gauland, tot 2013 actief in de CDU, is rechts-conservatief, nationalistisch en bedient zich van extreem-rechtse retoriek. Weidel, van huis uit econome en bedrijfsadviseur, vertegenwoordigt de economisch-liberale vleugel. Duitse media, die de kieslijsten van de AfD hebben bestudeerd, voorspellen dat Gauland en de zijnen de AfD-Bondsdagfractie zullen [overheersen](#). “Met hem aan de top zullen rechtse ideologen, Poetinfans en islamtegenstanders de fractie domineren”, schreef Der Spiegel deze zomer.

Provocaties

Veel Duitsers kijken met angst en afschuw naar een Bondsdagfractie met misschien wel 50 of 60 AfD'ers. Al langer waarschuwen Duitse journalisten en politicologen ervoor dat via de partij [extreem-rechts gedachtengoed salonfähig](#) wordt. AfD'ers als Gauland, Björn Höcke in Thüringen en André Poggenburg in Saksen-Anhalt hebben contacten met extreem-rechtse organisaties als de Identitäre Bewegung of doen extreem-rechtse uitspraken. Met die uitspraken provoceren ze bewust. Vorige week ontstond bijvoorbeeld ophef over Gauland, die had gezegd dat Duitsers trots mogen zijn op de prestaties van Duitse soldaten in de twee wereldoorlogen. Door de ophef krijgt de AfD veel aandacht in de media en van andere partijen, aanhang verliest ze er niet door.

Inmiddels is er ook een gematigde AfD-vleugel ontstaan, de Alternative Mitte, die een duidelijk conservatieve, maar ook zakelijk gevoerde politiek voorstaat en tegenwicht wil bieden aan de rechts-nationale vleugel van Gauland. Maar de Alternative Mitte is nog niet zo goed georganiseerd en zal ook met minder mensen vertegenwoordigd zijn in de Bondsdag dan Gaulands aanhang, zo is de verwachting.

Dit artikel verscheen eerder op Clingedael Spectator als onderdeel van het stuk ['De Duitse behoefte aan zekerheid'](#) in het [Drieluik: Duitsland kiest](#)

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/22781/afd-en-fdp-maken-verkiezingen-spannend>